

JYX

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Itkonen, Hannu

Title: Uskonnon ja urheilun vuorovaikutus muuttuvaa ja monitulkintaista

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © 2022 Liikuntatieteellinen seura

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Itkonen, H. (2022). Uskonnon ja urheilun vuorovaikutus muuttuvaa ja monitulkintaista. *Liikunta ja tiede*, 59(1), 38-42.

Uskonnon ja urheilun vuorovaikutus muuttuvaa ja monitulkintaista

Uskonto ja urheilu ovat vahvoja normittajia. Uskonnot ohjeistavat ihmisten tekemisiä ja opastavat norminmukaiseen käyttäytymiseen. Samoin toimivat urheiluinstituutiot, jotka keskittyvät hyvän kunnon ja ruumiillisen suorituskyvyn tavoitteluun. Uskonnot ovat vaikuttaneet myös siihen, miten urheiluinstituutioita on paikannettu yhteiskuntaan.

Kalle Palander laski syyskuussa 1999 Helsingin Tuomiokirkon portailla, kun hiihtoliiton alppi- ja freestylemaajoukkueet julkistivat pääyhteistyökumppaninsa. Kuva: Riku Isohella/Lehtikuva

USKONNON JA URHEILUN SUHDE on ollut samanaikaisesti sekä muuttuva että monitulkintainen. Jo uskontojen kirjo takaa sen, että suhtautuminen urheiluun ja samalla ruumiillisuuteen on muotoutunut tavattoman kirjavaksi. Lisäksi uskonnollisten yhteisöjen synnyttämiä normeja on uudistettu yhteiskunnallista todellisuutta vastaaviksi. Esimerkeiksi kelpaavat vaikkapa suhtautuminen sukupuolten asemaan tai lasten kasvatuskäytännöt.

Riittejä ja olympialaisia

Sosiologian klassikkoajattelijana **Émile Durkheim** esitti tutkimuksissaan uskontojen yhteiskuntasidonnaisuuden. Hänen mukaansa ei ole olemassa uskontoja, jotka olisivat silkkaa pötyä. Kaikki uskonnot ovat omalla ja erityisellä tavallaan tosia, *”inhimillisten elinolosuhteiden mukaisia”*. Durkheim ohjeistaa myös uskontojen ymmärtämiseen. Emme voi ymmärtää uskontoja muuten kuin seuraamalla, miten ne ovat historian kuluessa kehittyneet. Historiallinen analyysi onkin ainoa selityskeino, mitä uskontojen muutosten selvittämiseen voidaan soveltaa. (Durkheim 1980, 25–26.)

Durkheimin mukaan uskonnolliset ilmiöt järjestyvät kahdeksi kategoriaksi. Uskomukset ovat mielipiteitä, jotka koostuvat representaatioista. Riitit puolestaan ovat määrätynlaisia toimintamuotoja. Uskomusten ja riittien eron Durkheim tulkitse samantyyppiseksi kuin ajatusten ja tekojen suhteen. (Durkheim 1980, 55.) Maallistuneiden riittien seremoniallisista piirteistä hän kirjoitti seuraavasti: *”Ne saavat ihmiset kerääntymään yhteen ja kiihottumaan käymistilaan ja joskus jopa hulluuteen, joka ei ole vailla sukulaisuutta uskonnolliseen tilaan. Ihminen tempautuu itsensä yläpuolelle ja etäännyttävä tavallisista askareistaan ja huolistaan. Täten samat ilmiöt ovat havaittavissa kumpaisessakin tapauksessa: huudot, laulut, musiikki, raivokkaat liikkeet, tanssit, kiihtymyksen tavoittelu, jne.”* (Durkheim 1980, 337–339.)

Uskonnon ja urheilun suhde oli kiinteimmillään antiikin yhteiskunnissa. Uskonnon on jopa tulkittu synnyttäneen järjestäytyneen urheilun ja kilpailamisen, sillä alkuaan urheilukilpailuja järjestettiin osana uskonnollisia juhlia (Koski et al. 2004, 31). Kreikan Olympiassa, Delfoissa, Korintissa ja Nemeassa pidetyt urheilujuhlat toimeenpantiin nimenomaan jumalien kunniaksi. Juhlansa saivat ylijumala Zeus, parannustaidon, jousiammunnan ja auringon jumala Apollon sekä sekä meren, myrskyjen ja hevosten jumala Poseidon. (Guttmann 1978, 20–26.) Jälkikäteen kristillinen usko on nähnyt kreikkalaiset urheilujuhlat pakanallisiksi (Kyle 2007, 114). Rooman kristitty keisari **Theodosius I** kielsi 390-luvun alussa kaikki pakanalliset kultit. Olympialaiset hän kielsi vuonna 394, joten viimeisiksi antiikin olympialaisiksi jäivät vuonna 393 järjestetyt kisat. (Behringer 2012, 74.)

Modernia urheilua ja uskontoja

Durkheimin kuvaus riittien seremoniallisista piirteistä mahdollistaa katseidemme suuntaamisen urheilukatsomoihin, joissa kaikuivat huudot, raikuvat laulut, soi musiikki sekä liikutaan ja tanssitaan ajoittain kiihtymyksen vallassa. Urheilun ja uskonnon sukulaisuutta onkin osoitettu lukemattomissa yhteyksissä. Moderni urheilu nousi aivan

toisenlaisesta todellisuudesta kuin antiikin festivaalit. Modernin yhteiskunnan ilmenemismuotoja olivat muiden muassa kansalaisyhteiskunnan muotoutuminen, koulutuksen institutionalisoituminen ja urheiluorganisaatioiden perustaminen. Uskonnollisia tavoitteita ryhdyttiin liittämään varttuvan sukupolven ruumiinkasvatukseen. Yksi tällaisista sosiaalitamismuodoista oli muskulaarinen kristillisyys, joka syntyi 1800-luvun puolivälin paikkeilla Englannin sisäoppilaitoksissa. Muskulaarisen kristillisyyden perustanlaskijoina on pidetty **Charles Kinsley**’tä ja **Thomas Hughesia**. (Higgs 2015, 71–72; 288–289.)

Muskulaarisen kristillisyyden tavoitteena oli yhdistää fyysiset ponnistukset uskonnolliseen kilvoitteluun. Ruumiillisten ponnistelujen ja itsekasvatuksen avulla nuorukaiset saattoivat torjua potentiaaliset uhat. Kristillinen usko, ruumiillinen terveys ja sosiaalinen vakaus nähtiin hyvän elämän perustekijöiksi. (Hall 1994, 7–8.) Thomas Hughes kuvaa teoksessaan *Tom Brownin kouluvuodet*, kuinka päähenkilö kasvaa suotuisaan suuntaan: *”Ja niin Tom alkoi muuttua uudeksi pojaksi, ja vaikka hän usein lankeesikin ja sai alati käydä kovia taisteluja itseänsä vastaan, hän varttui miehekkyydessä ja harkintakyvyssä, kuten jokaisen rohkean ja periaatteistaan kiinni pitävän pojan täytyy tehdä joutuessaan ensi kertaa tietoisesti taisteluun itseänsä ja paha vastaan.”* (Hughes 1951, 301.)

Nykyisen olympialiikkeen isänä pidetty paroni **Pierre Coubertin** kytki urheilun ja uskonnon tiiviisti yhteen. Hänelle urheilu näyttäytyi uskontona kirkkoineen, uskonnokappaleineen ja jumalanpalveluksineen. Ennen kaikkea urheilun tuli tuottaa uskonnollinen tuntemus. Coubertin esitti, kuinka kunnioittaakseen jumalia antiikin urheilija muokkasi ruumistaan kuten kuvanveistäjä patsastaan. Samalla tavoin moderni urheilija kunnioittaa maataan, rotuaan ja lippuaan. **Jules Boykoffin** mielestä Coubertin sekoitti isommin problematisoimatta uskonnollisen palon lippuja heiluttavaan nationalismiin. Paroni sai arvovaltaisia kannattajia, sillä Yhdysvaltojen presidenttinä toiminut **Theodore Roosevelt** katsoi Coubertin’in saarnaavan oikeanlaista fyysisen kehityksen evankeliumia. (Boykoff 2016, 13–14.) Roosevelt oli myös innokas muskulaarisen kristillisyyden kannattaja.

Coubertain säilytti näkemyksensä urheilun ja uskonnon suhteesta. Vielä vuonna 1935 pitämässään radiopuheessa hän kytki urheilun tiiviisti uskontoon: *”Vanhan ajan kuten nykyistenkin olympiakisojen ensimmäinen tuntoimerkki on uskonnossa. Urheilun uskonnollinen idea, Religio Athletae, on vain hitaasti tunkeutunut kilpaurheilijoiden tietoisuuteen ja monet heistä toimivat tietämättään sen ympärillä.”* (Salimäki 2000, 93.)

Urheilua on käytetty uskonnollisten liikkeiden sidostointina. Nuorten Miesten Kristillisen Yhdistyksen (The Young Men’s Christian Association / YMCA) riehnoissa urheilu on ollut merkittävä toimintamuoto, jonka avulla on houkuteltu nuorisoa liikkeen suojiin. Englannissa vuonna 1844 perustetun ja nykyään yli sadassa maassa toimivan järjestön alkuperäisenä tavoitteena oli saada nuorukaiset kiinnostumaan hyvistä harrastuksista ja kristinuskosta. Sen sijaan kortinpelu, biljardi, maallisen kir-

Ehtoollisen vietto Jukolan viestin iltakirkossa Asikkalassa vuonna 2002. Kuva: Ari Myllylä/Lahden kaupunginmuseo

jallisuuden lukeminen sekä fyysiset harrastukset olivat alun perin kiellettyjä. Yhdysvaltoihin rantautuessaan liikkeen ohjelmistoon otettiin urheilu. (Yamane et al. 2010, 87–88.)

Kansallista urheilu-uskoa

Suomessa yhteiskunnan modernisoituminen toteutui vähitellen ja myöhään verrattuna moniin muihin Euroopan maihin. Modernin ilmentymänä urheiluakaan ei otettu vastaan pelkästään myönteisesti. Kristillisten arvojen mukaan urheilua pidettiin pikemminkin syntinä ja turhanaikaisena vouhotuksena, josta ei nähty olevan kenellekään hyötyä. Papit, opettajat ja muut kansanvalistajat onnistuivat kuitenkin tekemään urheilusta hyväksytyin ja kohottamaan sen raittius- ja sivistysuskon rinnalle. (Hentilä 1992, 13.)

Urheilun yleisen hyväksynnän myötä Suomessa ryhdyttiin 1920-luvulta alkaen synnyttämään niin sanottua urheilun ”hyvän kertomusta”, jonka avainsanoja olivat järjestys, kuri, tahto, raittius, reippaus, ryhti, ilo, valo, sisu, kestävyys ja rohkeus (Itkonen 1997a, 206). Näihin ominaisuuksiin myös uskonnollisten piirien oli vaivatonta tarttua. Samalla urheilupuhetta maustettiin uskonnollisin äänenpainoin. **Seppo Hentilän** mukaan urheilun rinnastaminen uskontoon on ulottunut useiden sukupolvien tekemiin tulkintoihin. Sekä urheilupuhe että uskonto ovatkin nostaneet esiin arvoja, jotka ovat olleet hyväksi tulkitun elämän rakennusaineita. Samalla urheilun lieveilmiöt on tulkittu ”synneiksi”. (Hentilä 1992, 12.) Myös uskonnon ja urheilun uhrautumisessa on nähty sukulaisuutta. Uskonkilvoittelussa ja urheilussa onkin samankaltaisia piirteitä, jotka liittyvät esimerkiksi voittamiseen, kieltäytymiseen ja kamppailuun. (Itkonen 1997b, 22.)

Legendaarinen radioselostaja **Martti Jukola** kuvasi uhrautumista vuonna 1924 yhdistäen kilpapakentät isänmaallisuuteen: *”Ne ovat miesten parhaita, jotka kykenevät kaatumaan kilpailussa ja jotka vielä puolikuolleina ajattelevat maansa parasta. Sellaisia poikia tarvitsee isänmaa aina ja sellaisiin poikiin se voi luottaa. Vain sellaiset miehet kykenevät järkähtämättä ajamaan isänmaan etua ja olemaan valmi-*

ta kaatumaan sen puolesta suurempinakin hetkinä kuin helteisinä heinäkuun päivinä Colombes’in stadionilla.” (Jukola 1924, 64.) Lainausta osoittaa oivallisesti sen kontekstuaalisuuden, jossa uskontoa, urheilua ja isänmaallisuutta kytkettiin nuorena itsenäisessä valtiossa toisiinsa.

Uskonnollinen käsitteistö ilmeni pontevasti **Lauri ”Tahko” Pihkalan** kirjoituksissa. Gummeruksen pappis-sukuun kuuluneen, vuonna 1906 nimensä suomalaisuttaneen Pihkalan käyttämiä kristillisiä käsitteitä olivat muun muassa evankeliumi, ilosanoma, siunaus, synti, parannuksen tekeminen, puun tunteminen hedelmistään ja uskovainen. **Harri Salimäen** mukaan Pihkalan keskeinen käsite *”ponnistamisen ilo”* viittaa ilosanomaan, joka tulee ponnistamisen kautta. Liian vähäisen liikunnan harjoittamisen Pihkala näki synniksi, joka johtaa kansakunnan rappeutumiseen. Kiinnostava kysymys on sekin, missä

määrin muskulaarisen kristillisyyden ideat vaikuttivat Pihkalan ajatteluun. Ponnistamisen ilon Pihkala liitti Amerikan matkansa jälkeen nimenomaisesti erikoisurheiluun. Muskulaariseen kristillisyyteen viittaa sekin Pihkalan näkemys, että henkinen ja sivistyksellinen kehitys voi tapahtua vain ruumiinkasvatuksen kautta. (Salimäki 2000, 133; 140; 342.)

Suomalaiset liittyivät osaksi kansainvälistä Nuorten Miesten Kristillisen Yhdistyksen toimintaa vuonna 1889, kun **Arthur Hjelt** ja **Zachris Topelius** perustivat Helsinkiin NMKY:n paikallisyhdistyksen. Seuraavan vuosikymmenen alussa yhdistykset perustettiin Turkuun ja Vaasaan. Vuonna 1923 syntyi NMKY:lle oma urheiluliitto. Namiikalaiset ovat kunnostautuneet etenkin koripallon levietytyssä, joka alkoi vuonna 1927 **Vilho Nuorevan** tuotua koripallon Suomeen YMCA:n maailmankisoista Kööpenhaminasta. (Ikonen 2000, 10; YMCA:n historia)

Uskonnolliset yhteisöt ovat perustaneet maailmanlaajuisesti omia urheiluseurojaan. Yksi näistä oli vuonna 1906 Suomessa perustettu juutalaisten urheiluseura, joka sai nimekseen **Judiska Idrottsföreningen Stjärnan**. 1930-luvulta lähtien seura on tunnettu nimellä **Makkabi**. Kyseessä on tiettävästi maailman vanhin keskeytyksettä toiminut juutalainen urheiluseura. Nykyään seuran toiminnassa korostuu kilpaurheilun rinnalla kaikenlainen yhdessä tekeminen ja juutalaisnuorten perinteinen kasvattaminen. (Smolar & Hirschovits 2016, 16–17; 244–247.)

Maallistumista ja kirkkojen toimia

Uskontojen yhteiskunnallinen asema on muuttunut maallistumisen eli sekularisaation myötä. Sekularisoituminen merkitsee etenkin sitä, että etenkin länsimaaisissa kulttuureissa uskonnot eivät normita ihmisten elämänmenoa samaan tapaan kuin aiemmin. Sekularisoituminen ilmenee esimerkiksi Suomen luterilaisessa kirkossa siten, että ylhäältä sanelevan kirkon tilalle on lähdetty rakentamaan *”alhaalta kasvavaa kirkkoa”*. Tällöin on arvioitu, että liikunta on oivallinen työmuoto vetää lapsia mukaan seurakuntien toimintaan. (Ikonen 2000, 9.)

Kirkon asenne urheilun suhteen on vaihdellut. Esimerkiksi 1930-luvun Suomessa perinteisten herätysliikkeiden ja evankelioivan kristillisyyden suosion kasvaessa kilpaurheiluun osallistumista ei katsottu hyvällä. Urheilu-uskon pelättiin jopa korostavan liiaksi elämän fyysisyyttä ja jättävän henkiset kysymykset katveeseen. Toisen maailmansodan jälkeen suhtautuminen liikuntaan ja urheiluun kuitenkin muuttui. Urheilu alettiin nähdä tärkeäksi nuorison kasvatusmuodoksi, mikä näkyikin pian työnteekijöiden koulutuksessa. Seurakuntien yhteyteen pyrittiin saamaan myös liikuntasali. 1950-luvulla kirkko hakeutui yhteistoimintaan urheilun kanssa järjestämällä yhteisiä leirejä SVUL:n seurojen kanssa. Seuraavan vuosikymmenen alussa suhdetta urheiluun pyrittiin tiivistämään muun muassa luomalla vapaa-aikakeskuksia ja saamalla urheilukeskuksiin jumalanpalveluksia. (Ikonen 2000, 11; Salimäki 1986, 37–42.)

Kirkon toimissa urheilun suhteen haettiin 1970-luvulla uusia avauksia. Vuonna 1973 hiippakuntien nuorisotyötoimikunnissa aloittivat toimintansa urheiluasiain jaostot, joiden tehtäväksi asetettiin seurakuntien ja urheiluseurojen välisten yhteyksien pitäminen. Kirkon ulkomaanasiaian toimikunta myönsi ensimmäisen kerran matka-avustuksen kisapapille, joka matkasi vuonna 1970 MM-hiihtoihin Tatrille. Matkaan lähti **Martti Alaja**, joka oli ollut epävirallisena kisapappina Innsbruckin vuoden 1964 talvikisoissa. 1980-luvun alussa SVUL:n seuroista

19 prosenttia teki yhteistyötä seurakuntien kanssa. Seuraavan vuosikymmenen alussa kymmenen prosenttia seurakunnista teki säännöllistä yhteistyötä urheiluseurojen kanssa. (Ikonen 2000, 13–14; 20.)

Kirkko ja urheilu oli vuonna 1987 ilmestyneen Mikko Malkavaaran ja Kirkkohallituksen asettaman työryhmän laatiman teoksen nimi. Julkaisussa linjattiin, että kristillisen ihmiskäsityksen näkökulmasta kilpailun rinnalla tulisi korostaa keskinäistä yhteistoimintaa ja myötäelämistä, kilpailua itsensä kanssa sekä liikunnan iloa ja virkistystä. Koko liikuntakulttuurissa nähdään syvimiltään olevan kysymys siitä, että pyrimme toteuttamaan ihmisyyttä, ihmisen ideaa. Kristilliseen käsitykseen tukeutuen korostetaan ihmisen ainutlaatuisuutta, ihmistä Jumalan kuvana ja yhteydessä Jumalaan. (Malkavaara 1987, 31; 48.)

Kirkon urheilutoimissa on suuntauduttu 1990-luvulta lähtien verkostomaisten yhteistyömuotojen kehittämiseen. Vuonna 1994 Kirkon nuorisotyön keskus järjesti urheilufoorumin, jossa kartoitettiin yhteistyöhankkeita ja suunniteltiin tulevaa toimintaa. Kisapappitoiminnan lisäksi seurakunnat ovat järjestäneet urheilukilpailujen yhteydessä kirkkopyhiä sekä hartaus- ja rukoushetkiä. Kirkon linjauksissa on sisäistetty liikunnan hyödyt kasvatuksen välineenä korostaen samalla hengellisyyden oheisa eheyttä, tasapainoisuutta ja sosiaalisuutta.

Kirkon piirissä toimii liikunta- ja urheiluneuvottelukunta. Evankelis-luterilaisen kirkon nettisivujen mukaan

HERÄTYSLIIKKEET JA LIKUNTAKULTTUURI

Kaikki luterilaisen kirkon piirissä toimineet herätysliikkeet suhtautuivat voimisteluun ja urheiluun 1800-luvulla kielteisesti. Voimistelun ja urheilun sisällyttäminen kansakouluopetukseen herätti herätysliikkeissä epäilyksiä. Urheilu näyttyi kokonaisuudessaan maalliselta toiminnalta, joka vei ajatukset sivuun uskonelämästä. Eniten aikaa urheiluun oli sunnuntaisin, mikä herätysliikkeiden ja myös kirkon näkökulmasta vierotti etenkin miehiä lepopäivän pyhittämisestä.

Heränneiden suhtautuminen muuttui etenkin sisällissodan jälkeen. Eteläpohjanmaan körttiläiset suojeluskuntalaiset olivat valkoisten parhaita taistelijoita. Sodankäynti nosti ruumiillisen kunnan arvostusta. Pesäpallo ja paini saivat Etelä-Pohjanmaalla lisäharrastajia körttiläisistä. Painin kaksinkertainen olympiavoittaja **Kustaa Pihlajamäki** kasvoi körttikodissa. Herännäisvaikuttaja **Jaakko Elenius** pelasi pesäpalloa Puna-Mustien mestaruussarjajoukkueessa 1960-luvun alkupuolella.

Heränneiden urheiluun kohdistamat varaukset liittyivät lepopäivän pyhittämiseen sekä liiallisen maallisen kunnian tavoitteluun. Urheilukilpailuiden pitäminen jumalanpalvelusten aikaan ei ollutkaan suotavaa. Pienemmät historialliset herätysliikkeet rukoilevaisuus ja evankelisuus ovat suhtautuneet Suomen itsenäisyyden alkuvuosista lähtien urheiluun samaan tapaan kuin körttiläiset.

Vanhoillislestadiolainen liike hyväksyy oman kunnan kohentamiseksi harrastetun liikunnan ja harrastetason kilpaurheilun. Päivämies-lehden pääkirjoituksen (12.8.2020) mukaan ”liikkumisella on monia myönteisiä vaikutuksia ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä sosiaalisiin suhteisiin”. Vanhoillislestadiolaiset suhtautuvat kieltei-

sesti huippu-urheiluun ja liikkeen näkökulmasta myös liian sitoutuneeseen harrastamiseen. Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen (SRK) pääsihteeri **Juha Kaarivaara** muotoili liikkeen linjan Siionin Lähetyslehden pääkirjoituksessa 8/2020 seuraavasti:

”Niin hyvä asia kuin liikunta- ja urheiluharrastus onkin, siitä ei saisi tulla tärkein ja elämänvalintoja ohjaava asia. Ensisijaista on omakohtainen usko ja sen hoitaminen evankeliumilla.”

Nuori urheilija joutuukin käytännössä tekemään viimeistään teini-iässä valinnan, aikooko hän yrittää huipulle vai jääkö vanhoillislestadiolaiseen liikkeeseen. Kuopion Palloseurassa ja Suomen maajoukkueessa hyvän kauden vuonna 2021 pelannut **Urho Nissilä** valitsi aikoinaan urheilu-uran, mikä merkitsi siteiden katkaisemista herätysliikkeen kanssa.

Vanhoillislestadiolainen liike pitää uskon ja huippu-urheilun yhteensovittamista likipitään mahdottomana. Lupaava pikajuoksija **Ari Niskala** jätti paikkansa pikajuoksun maajoukkuevalmennettävien ringissä ”saatuun armon huippu-urheilun tiimellyksestä”. Niskala pohti kilpaurheilun ja uskon ristiriitaa SRK:n vuosikirjassa 2001.

”Kilpaurheilu ei nouse elävän uskon, vaan maailman kunnian tavoittelun pohjalta. Se ei lisää uskoa, vaan johtaa moniin ristiriitoihin, jotka pikemminkin vaikeuttavat uskonelämää.”

Vapaista kristillisistä suunnista suurin, helluntaikirkko, suhtautuu liikuntaan ja urheiluun myönteisesti. Liikkeeseen kuuluvia urheilijoita ovat olleet kävelyn Euroopan mestari **Sari Essayah** ja kaksi pikaluistelun EM-hopeaa saavuttanut **Mika Poutala**.

JOUKO KOKKONEN

sen tehtävänä on ensinnäkin arvioida kirkon roolia ja tehtävää liikunnan ja urheilun alueella, osallistua liikunta- ja urheilupoliittiseen keskusteluun, pitää esillä liikunnan ja urheilun merkitystä kirkon työssä, vahvistaa muun yhteiskunnan tietoisuutta liikunnan merkityksestä kirkon toiminnassa ja edistää tasa-arvoisen osallistumisen ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumista liikunnan ja urheilun alueella. Neuvottelukunta pitää myös yhteyttä toimialansa valtakunnallisiin ja kansainvälisiin yhteistyökumppaneihin sekä tekee toimialaansa kuuluvissa asioissa esityksiä kirkkohallitukselle. Kirkossa on käynnistetty myös kristilliseen ihmiskäsitykseen perustuvaa Liikkuva seurakunta -toimintaa, jonka tavoitteena on lisätä seurakuntien liikkumista sekä tehdä sitä muutoinkin näkyväksi.

Muissakin uskontokunnissa on suunnattu katseita urheiluun nimenomaisesti yhteistyön hengessä. Suomen ortodoksinen kirkko uutisoi vuoden 2016 lokakuussa Vatikanissa paavi Franciscuksen johdolla järjestetystä *Sport at the Service of Humanity* -konferenssista, johon osallistui edustajia kaikista maailmanuskonnoista. Keskeisenä tavoitteena oli peilata urheilun ja uskonnon merkitystä ihmisarvon rakentajana ja sitä, kuinka sekä uskonto että urheilu palvelevat yleisinhimillisiä periaatteita ilon, myötätunnon, kunnioituksen, rakkauden, tasapainon ja valistuksen tuojina ja lisääjinä.

Suhde muuttuu yhteiskuntien mukana

Uskonnon ja urheilun kytkennät nousevat esiin myös urheilijoiden ja median välittämänä. Lukemattomat urheilijat osoittavat uskonnollisuuttaan tekemällä ristinmerkkejä ja suuntaamalla kiittäviä katseitaan kohti korkeuksia. Osa urheilijoista kiittää menestyksen hetkellä myös sanoi korkeampia voimia. Yksi urheiluhistorian kuuluisimmista tapauksista on **Diego Maradonan** vuoden 1968 jalkapallon MM-kisoissa tekemä *Jumalan käsi* -maali, jonka sääntöjenvastaisuus on toki herättänyt kriittistäkin keskustelua (Tamburrini 2010, 132–144.) Urheilijoilla on ollut myös uskonnollista esikuvavaikutusta. Esimerkiksi takavuosien nyrkkeilijä **Muhammad Alin** ja nykyjalkapalloilija **Mohamed ”Mo” Salahin** on arvioitu vaikuttaneen kannattajien kääntymiseen muslimeiksi.

Urheilun ja uskonnon suhde on muuttunut historian myötä. Makrososiologisesti tarkasteltuna urheilun synty liittyi antiikin olympialaisten tavoin riitteihin. Osa modernin urheilun pioneereista halusi muskulaarisen kristillisyyden, Coubertinin ja Pihkalan tavoin hyödyntää ruumiinharjoituksia uskonnollisuuden edistäjinä. Jälkiperäisissä yhteiskunnissa uskonnolliset tahot ovat halunneet verkostoitua urheilupiirien kanssa. Uskonnon ja urheilun suhde on siten ollut sangen monitulkintainen. Vielä kimurantimmaksi suhde tulee, kun tarkastelu ulotetaan länsimaisen kulttuurin ulkopuoliseen todellisuuteen.

HANNU ITKONEN

professori (emeritus)
liikuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Hannu.itkonen@jyu.fi

LÄHTEET

- Behringer, W.** 2012. Kulturgeschichte des Sports. Vom antiken Olympia bis ins 21. Jahrhundert. Verlag C.H.Beck. München.
- Boykoff, J.** 2016. Power Games – A Political History of the Olympics. Verso. London.
- Durkheim, É.** 1980; alkup.1912. Uskontoelämän alkeismuodot. Tammi. Helsinki.
- Guttman, A.** 1978. From Ritual to Record. The Nature of Modern Sport. Columbia University Press. New York.
- Hall, D. E.** 1994. Muscular Christianity: reading and writing the male social body. Teoksessa Hall, D. E. (toim.) Muscular Christianity – Embodying the Victorian Age. Cambridge University Press. Cambridge.
- Hentilä, S.** 1992. ”Jaloon uskomme urheiluun ...”. Teoksessa Pyykkönen, T. (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 131. Helsinki.
- Higgs, R. J.** 2015. God in the Stadium: Sports and Religion in America. The University Press of Kentucky. Kentucky.
- Hughes, T.** 1951. Tom Brownin kouluvuodet. Otava. Helsinki.
- Ikonen, S.** 2000. Kuinka liikunta tuli mukaan seurakunnan toimintaan – Tapaustudkimus liikuntainnovaation diffuusiosta Jyväskylän kaupunkiseurakunnassa 1950–1990-luvuilla. Liikuntasosiologian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylä.
- Itkonen, H.** 1997a. Tuskin etanaa elävämpi – urheilu sosiaalisena kontrollina. Teoksessa Vares, V. (toim.) Urheilu ja historia. Turun Historiallinen Arkisto 51. Turku.
- Itkonen, H.** 1997b. Urheilun uhrin. Liikuntatieteellinen Seura. Impulsu XIV. Helsinki.
- Jukola, M.** 1924 Alloo, Alloo ...! Kuvia ja katkelmia Pariisin olympialaisista. WSOY. Porvoo.
- Kirkon liikunta- ja urheiluneuvottelukunta.** <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/kasvatus/kirkon-liikunta-ja-urheilyhteistyo/kirkon-liikunta-ja-urheiluneuvottelukunta> (luettu 2.12.2021)
- Koski, S., Rissanen, M. & Tahvanainen, J.** 2004. Antiikin urheilu – Olympian kentiltä Rooman areenoille. Atena. Jyväskylä.
- Kyle, D. G.** 2007. Sport and Spectacle in the Ancient World. Blackwell. Oxford.
- Malkavaara, M.** 1987. Kirkko ja urheilu. SKSK-KustannusOy. Jyväskylä.
- Molar, R. & Hirschovits, A.** 2016. Makkabi – Helsingin juutalaisen urheiluseuran historia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Kirjokansi 116. Helsinki.
- Salimäki, H.** 1986. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon asenne urheiluun sekä suhteet urheilujärjestöihin toisen maailmansodan jälkeen. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Suomen ja Skandinavian historian laitos. Helsinki.
- Salimäki, H.** 2000. Isänmaan ja urheilu-uskon mies. Lauri Pihkala modernin urheiluvaatteen esitaistelijana. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Bibliotheca Historica 62. Helsinki.
- Tamburrini, C.** 2010. The ”Hand of God”. Teoksessa McNamee, M. (toim.) The Ethics of Sports. Routledge. London.
- www.ort.fi/uutishuone/2016-10-14/urheilu-ja-uskonto-ihmisarvon-rakentajina (luettu 2.12.2021)
- Yamane, D., Mellies, C. E., Blake, T.** 2010. Playing for Whom? Sport, Religion, and the Double Movement of Secularization in America. Teoksessa Smith, E. (toim.) Sociology of Sport and Social Theory. Human Kinetics. Champaign.
- YMCA:n historia.** <https://ymca.fi/historia/> (luettu 1.12.2021)